

felelnie kell! Maga akkor is előrezavarta őket, mikor már csak az örültek, a gonosz megszállottak hittek abban, hogy a Vörös Hadsereg feltartóztatható... Jó, magát egy világ választja el a szocializmustól, maga ezt megérteni ebben az életben már nem tudja. De szadista volt, a jó sűrű fejemegyei parasztgyerekek vére kellett magának!... Pfu! Szégyelje magát!... (A traktor hangja ideér, és egyre erősödik.) Hallja?! Ezek már a mi traktoraink. Igazságunk győzelmi harsonái. Már áll a híd, át-dübörögtek rajta, s a maguk üres lárváin elindulnak a boldogabb magyar élet felé!... Gyerünk emberek! (Indul. Belopoczkyékon kívül mindenki utánuk megy.)

Függöny.

SOMFAI LÁSZLÓ

T Ü K Ö R

A SZOVJET FILM DIADALA

— Szép film volt! — hallhatjuk sűrűn a mozikból kitóduló tömegben, a szovjet filmek előadása után. — Szép film volt! — hangzik a mértéktartó, szerény vélemény, amelynek hangjában őszinte lelkesedés izzik, de szavai nem lendülnek túl az ízlés és a józan értelem határain. Néhány évvel ezelőtt még nagyon is más mondatokat hallottunk. Egy-egy amerikai „filmsoda“ után csak úgy röpdöstek az „óriási“, „cuki“, „bomba“, „meg kell örülni“ s hasonló kifejezések. A Clark Gable bajszos szájak, amelyek ezeket a szavakat mondták, eltűntek a mozik környékéről s a festett körmű női kezek is valahol a határon túl gyúrik össze az elhasznált mozijegyeket, hogy Bécs, Páris vagy London aszfaltjára dobják.

Új filmeket játszanak a magyar mozikban, új közönségnek. Ezek között az új filmek között pedig a legnagyobb siker a szovjet filmeké. A nemrég megtartott Mariánské-Lázne-i filmfesztivál nagy szovjet győzelme megmutatta, hogy nemcsak mi becsüljük és szeretjük a szovjet filmművészetet, hanem az egész világ haladó szellemű emberisége. Az ő küldötteik, a népi demokráciák, a távol kelet vagy akár a kapitalista nyugat filmszakemberei mindnyájan őszinte rajongással ünnepelték a szovjet filmeket ezen a versenyen.

A Szovjetunió és a népi demokráciák diadalünnepé volt a Mariánské-Lázne-i fesztivál s mi magyarok, kik a harmadik díjat kaptuk ezen a versenyen, örömmel állapíthatjuk meg, hogy az első két díjat elnyert szovjet film után a mi „Talpalatnyi föld“-ünkkel helyes úton járunk. Mindezt pedig azért érhattük el, mert tanultunk a szovjet filmekből. Emberséget, kultúrát, a közösség javáért folyó harc kérélehetetlen szükségét és a realista ábrázolási mód művészi magasrendűségét tanultuk belőlük.

Természetesen nehéz és hosszú volt az út eddig. A felszabadulás után még évekig hallhattuk zengeni az amerikai filmek dicséretét. A közönség, a filmszakemberek és a sajtó egy része a nyugati filmek művészi ábrázolásának tökéletességéről beszélt szakadatlan. Ha eleinte gondolhattunk is arra, hogy a feudálkapitalista kultúrában névelkedett mozilátogatók, megmérgezve a polgári művészet l'art

pour l'art szellemétől, nehezen találják meg az utat a szovjet filmek valóság ábrázolásának szépségéhez, tapasztalataink hamarosan másról győztek meg bennünket. Ha voltak is ízléskülönbségek, nem azok döntötték el ezt a kérdést. Az a keskeny, de nagyhangú réteg, amely idegenkedve fordult el a legjobb szovjet filmekről is, rajongással hozsannázott a leggyengébb hollywoodi filmgiccsnek. Teleszájjal tiltakoztak az ellen, hogy a művészetbe „politikát keverjenek”. Ugyanakkor nem vették észre magukon, hogy ők sem viselkedtek apolitikusan, mikor elveikben vérig sértve, vakon és süketen ültek a mozik nézőterén a művészi szovjet filmek vetítésénél.

Mindez a múlté. Ma már munkások, parasztok és a haladó értelmiség komoly művészetet kereső közönsége tölti meg filmszínházainkat. És ennek a közönségnek már nem idegen a szovjet filmek realista szelleme! Sőt, nagyon is magáénak érzi, nagyon is alkalmasnak arra, hogy művészi formájával szolgáljon azoknak a mondanivalóknak, amelyeknek megjelenítését szívesen látja a mozi vásznain. Bizony ez a közönség a valóságot keresi, a valóságot akarja hallani, örökre megunt a Hollywoodi hazugságait.

„A film a tömegek nevelésének legfontosabb eszköze” — mondja Lenin. Az ő szavai mutatták meg a célt és szabják meg ma is azt az utat, amelyen a szovjet film alkotói haladnak. Utjukat nagyszerű alkotások jelzik, egy-egy romantikus forradalmi történet, sőtét, de hősi képek a nagy honvédő háborúból vagy nem ritkán mulatságos filmvígjáték. Csodálatos művek ezek, bár lenyűgöző, szórakoztató, nevelő hatásuk titka ma már nem titok, hiszen újságjaink, folyóirataink hasábjain sokat beszélünk róla.

A szovjet film pártos művészet. A nagy bolsevik Párt által vezetett szovjet nép oldalán áll, az ő harcait, munkáját, örömét, reménységét, terveit ábrázolja. Alkotói a nép művészei, kik a valóságot hűen ábrázoló művészet eszközeivel mutatják meg a szovjet társadalom tükörképét. Ez a tükörkép pedig vidám, jövőjében rendíthetetlen erővel bízó szovjetember arcát mutatja. Gondoljunk csak a „Szibériai rapszódia” színekben, kacagásban, kicsattanó életkedvet árasztó muzsikában gazdag képeire. Sztálin kedves filmje mindnyájunk feledhetetlen élményei közé tartozik.

Persze a szovjet film csak a szovjet filmírók, rendezők, operatőrök, színészek fejlett művészi érzéke és technikai tudása segítségével juthatott el arra a magaslatra, amelyen mi filmszínházainkban láthatjuk. Az első lépés efelé a magaslat felé a film története, amely a szovjet filmben mindig kiváló író munkája. Ha a „Kronstadti tengerészek” jól szerkesztett, hol tragikus, hol vidám képeire gondolunk, megérthetjük a szovjet film sikereinek legfőbb okát. A lenyűgöző történet, melyben egy durva és önző kronstadti matróz megdöbbenve a cár katonáinak aljasságától és elragadva a forradalom lendületétől, igazi kommunista hőssé érik, a legjobb felelet azoknak, akik esetleg még kételkednének a szocialista tartalom tökéletes művészi kifejezésének lehetőségében. De az elmúlt idényben bemutatott többi film: „Az orosz kérdés”, „Találkozás az Elbánál”, „Harmadik csapás”, „Express szerelem”, „Ki lesz a párom”. „Tűzmadár”, meg a régebben készült „Csapajev” és „Hősök élén” című

filmremek is — hogy csak a legnagyobbakról beszéljünk — ideológiai tisztaságuk és emelkedettségük mellett művészi erejükkel tűnek ki.

A szovjet film megérdemli, hogy a mozik sötét nézőteréről új szemmel, nagyobb, komolyabb, másfajta érdeklődéssel nézzük a pergő ceiluloid kockák képét, mint ahogyan ezt eddig tettük.

Az amerikai filmekben, ha előfordultak szépen fotografált képek, művészi rendezői fogások, csak öncélú játéknak szánták azokat. Az izgalmas, jó ütemben szerkesztett jelenetek a nézők idegeit tették próbára és a hatásos érzelmességek félvilági hölgyekért, gengszterekért, szereimükben csalódott milliárdos lányokért remegtették a szíveket. A szovjet film alkotói megválogatják művészi eszközeiket. Nem használnak elcsépeelt rendezői ötletet, a mese megszokott fordulatait. Nagy témáikat, komoly mondanivalójukat nemes eszközökkel szolgálják. De ezeknek a művészi eszközöknek a használatában aztán nem fukarkodnak. A „Harmadik csapás”, vagy a „Kronstadti tengerészek” minden filmkockája valóságos remekmű. És a többi filmjeiket is a kép, mozgás, irodalom, hang tökéletes egysége, a színészi játék magasrendű realista emberábrázolása avatja remekművé. A szovjet filmekhez korunk legnagyobb muzikusai írják zenét, kiváló iparművészek tervezik a valószerű díszleteket és rajzfilmjeik a realista képzőművészet nagyszerű alkotásai.

Az őszi filmidény elhozta Magyarországra is a szovjet filmművészet új kiváló alkotásait. Még néhány hét, vagy talán csak pár nap és a fénysávok filmszínházaink vásznára festik a Marianské-Lázne-i fesztivál kitüntetett remekait. Gyönyörködhetünk majd a „Sztalingrádi csata” és a többi művészi szovjet filmben. És elhangzik mellettünk majd újra a kitóduló tömegben: ez film volt.

FORGÁCS ISTVÁN

„DEHÁT HOL A KÖNYV, MELY CÉLHOZ VEZET?”

AVAGY

ZSEMLYÉSEN VISZONT OLVASNAK

Mint ahogy a művészek viszonya művészetükhöz attól a konkrét, történelmileg adott viszonytól függ, amelyben koruk konkrét osztályharcaihoz állanak, úgy minden valószerűség szerint elsősorban ugyanez határozza meg az olvasó és az irodalmi mű viszonyát, legalább is abban az esetben, ha az olvasónak alkalmá van szabadon megválasztania olvasmányát.

A *Szabad Nép* május 1-i számában Karinthy Ferencnek egy érdekes cikke jelent meg „Perecesen nem olvasnak könyvet” címmel. Arról szól ez a cikk, hogy a bányamunkások — bár a helybeli antilop cipős és antilop Géraldys ifjú költő szerint egyáltalán nem olvasnak semmit — mindannyian ismerik Marx, Lenin, Rákosi Mátyás könyveit, s a legtermészetesebbnek találják, hogy ezeket minden elvtársnak olvasnia kell, viszont az is tény, hogy Courths Mahler és társait szemétként kezelik.

Ez a helyzet Perecesen a bányamunkások körében. Talán nem lenne érdektelen most megnézni azt is, hogy ugyanekkor mit olvas

pl. egy alföldi város értelmisége. — Válasszuk talán vizsgálódásunk tárgyául az értelmiségnek azt a csoportját, amelynek, mondhatnánk, szakmájához tartozik az olvasás. A középiskolai tanárok nevelik a jövő értelmiségét. Amit ők tanultak, akár csak 6—8 évvel ezelőtt is, elavult, tarthatatlanná vált a társadalom és a tudományok óriási fejlődése következtében. Ahhoz, hogy korunknak megfelelő ismereteket adjanak át az ifjúságnak, ahhoz, hogy azt megfelelő szellemben nevelhessék, előbb magukat kell újjáalakítaniok. A pedagógusok ennek tökéletesen tudatában kell, hogy legyenek, ha maguktól nem jöttek volna rá, figyelmeztette őket a Nevelj Jobban-mozgalom. Ennek a szellemi átalakulásnak egyik legfőbb eszköze a könyv; nem érdektelen tehát az a kérdés: mit olvasnak a tanárok egy városban a Tisza táján?

Perecestől nagyon távol fekszik Zsemlyés. Zsemlyésnek van egy gimnáziuma, a gimnáziumnak egy könyvtára és a könyvtárban 18 ezer könyv.

Kérdezzük meg hát ezeket a szerencsés embereket, akiknek ilyen, nem mindennapi lehetőségük van a művelődésre és a szórakozásra — mit olvasnak?

— Oh, hát mindent — mármint, hogy mindenfélét —, hangzik az egységes válasz.

Nó, de közelebbről nézve, mi is az a minden? Ideológiai műveket minden bizonnal olvasnak, hiszen éppen ezek jelentik az alapját önnevelésüknek és továbbképzésüknek, ezek nélkül ma tanítani nem tudnak.

— Ideológiát nem olvasunk kérem, erre nincs időnk, de meg olyan nehéz stílusban vannak írva az ilyen új könyvek, hogy nem is értjük javarésztét, no és különben sem foglalkozunk politikával!

Hát igaz, igaz, ezek nem könnyű olvasmányok, nem is csoda, hogy szegény diplomás értelmiségiek nem értik. A percesi bányászok ugyan mindannyian olvasták a Fordulat évét, a Párttörténetet és sok más — de hát ehhez bizony nem elég az egyetemi végzettség.

Hanem ebben a gyönyörű könyvtárban a legrégebbitől a legújabbig megvan minden igazán nagy mű, klasszikus, romantikus, realista regények, versek, drámák. Jó érzés lehet válogatni belőlük, kikeresni mindig azt, amihez éppen hangulatuk van.

— Régi klasszikusokat olvasni? Ugyan kérem! Az nehéz, unalmas, távol áll tőlünk, nem dolgozó embereknek való.

Akkor hát úgy látszik, a modern irodalmat szeretik, korunkkal, problémáinkkal foglalkozó könyveket, — a dolgozókhöz valóban ezek állanak a legközelebb. Biztosan ezeket olvassák.

— Hát azt mégkevésbé! Először is, mert tele vannak propagandával, másodsor, mert folyton csak népieskednek, harmadszor pedig egyáltalán nincs bennük művészet.

Kiderül, hogy tanáraink soha nem vették még azt a fáradságot sem, hogy egyet is kezükbe vegyenek könyvtárunkban a minisztérium jóvoltából igen szép számmal lévő, magyar és külföldi haladó szellemű regényekből vagy verseskötetektől. Örök rejtély akkor viszont, hogy honnan merítik ezt a kritikát az általuk soha nem látott könyvekről?

Am ne általánosítsunk igazságtalanul! Az egyik, már nem egészen fiatal tanár pirulva vallja be, hogy ő ismeri Sötér István regényeit; ezek a legkedvesebb olvasmányai. — „Mindig magam előtt látom — mondja — azt a gyönyörű férfiarcát, ha a könyveit olvasom. Nagyon szép ember, csak egy van nála szebb, Országh László Debrecenben.”

Ez is valami, de nem általános tünet. Ezek szerint ideológiai műveket nem olvasnak, régi klasszikusokat szintén nem, mai irodalmat szintén nem. De ami a leginkább szakmájukba vág, a pedagógiai irodalom, tanulmányok, cikkek, folyóiratok, ezeket csak olvassák?

— Hát igen, ha mást nem is, de Makarenko: Új ember kovácsát mindenki elolvasta. Ez t. i. felér egy detektívregénnyel. Különösen közkedvelt és legtöbbször megbeszélt része az, ahol a halott csecsemőt találják az egyik leánynövendék kosarában. Ezen remekül lehet borzongani és sopánkodni: Oh tempora, oh mores!

Nem baj, egy könyv már van, amit mindenki elolvasott és jónak talált, — ha tovább nyomozunk, talán még több is akad.

Akad bizony, csak hogy nem a 18 ezer kötetes könyvtárban, hanem a tanári asztal egyik fiókjában, az ú. n. Gyerekektől Óra Alatt Elkobzott Könyvek Gyűjteményében. Itt található Márai: Sirály, Halász Péter: Szerelemből elégtelen, Courths-Mahler: Út a boldogsághoz és Somogyváry Gyula: A pirossapkás kislány c. műve. Ez a négy könyv szinte hihetetlen keresletnek és forgási sebességnek örvend az egész tanári karban. Egyszer már mindenki végigolvasta ezt a kis kollekciót, de van, aki már újra is kezdte valamelyiket.

Azt viszont ne gondolja senki a zsemlyési tanárokról, hogy ezeket az ügyefogyott gicceket tartanak a legreprezentánsabb könyveknek! Tudják azt ők is, hogy az irodalom a szórakozáson kívül valami egyéb célt is szolgál. Még pedig valami magasabbrendű célt. Az kideríthetetlen ugyan, hogy mit értenek ez alatt a „cél” alatt, de valami egészen egységes fogalmuk alakulhatott ki.

— „De hát hol a könyv, mely célhoz vezet?” —

Nos, ha Vörösmarty nem tudott kétségbeesett kérdésére feleletet adni, a zsemlyési tanárok annál határozottabban és egyhangúan állítják:

— „Hát itt van nálunk a könyvtárban, Margaret Mitchel írta és Elfújta a szél a címe. — Ez a legjobb könyv. — A második hasonló ehhez; Aldrich: És lámpást adott kezembe az Úr...”

Az olvasó és olvasmányának viszonya attól a konkrét, történelmileg adott viszonytól függ, amelyben koruk konkrét osztályharcaihoz állnak — mondtuk e kis korrajz elején. Bizony nehéz a fenti adatokból le nem vonni a következtetést, mint ahogy nehéz volt szatírárt nem írni róla, — de felesleges lenne, ez a néhány vonás önmagáért beszél. Figyelembe veendő még, hogy nem tipológiát szándékoztunk adni, nem sűrítettük egyetlen helyre az általánosan található tüneteket, mint az állatorvosi rendelő ábrái az összes lóbetegségeket. A fentiek mind konkrét adatok, csakis Zsemlyésen találhatóak meg, és a világért sem szabad őket általánosítani.